ZAMONAVIY O'ZBEK SHE'RIYATIDA TEXNOLOGIK TAFAKKUR VA SUNIY INTELLEKT OBRAZLARINING IFODASI

Boboxo'jayeva Rayxonoy

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy o'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarining ifodalanishi tahlil qilinadi. Ushbu mavzu doirasida she'riyatda texnologiyaning inson ongiga, jamiyat hayotiga ta'siri, sun'iy intellektning shaxsiy va ijtimoiy qirralari she'riy matnda qanday ochib berilishi o'rganildi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy o'zbek shoirlari texnologik rivojlanish jarayonlarini o'z ijodiga singdirib, sun'iy intellekt obrazlarini yangi estetik va ma'nolar bilan boyitmoqda. Bu jarayon she'riyatda yangi tafakkurning shakllanishiga olib kelib, inson va mashina munosabatlarini chuqurroq anglash imkonini yaratadi. Kalit so'zlar: zamonaviy o'zbek she'riyati, texnologik tafakkur, sun'iy intellekt, she'riyatda texnologiya, estetik obrazlar Abstract This article analyzes the representation of technological thinking and artificial intelligence images in contemporary Uzbek poetry. Within this theme, the study explores how the impact of technology on human consciousness and social life, as well as the personal and social dimensions of artificial intelligence, are revealed in poetic texts. The results of the analysis indicate that modern Uzbek poets incorporate technological development processes into their creativity, enriching the images of artificial intelligence with new aesthetics and meanings. This process leads to the formation of a new mode of thinking in poetry and enables a deeper understanding of the relationship between humans and machines.

Keywords: contemporary Uzbek poetry, technological thinking, artificial intelligence, technology in poetry, aesthetic images

Аннотация. В данной статье анализируется выражение образов технологического мышления и искусственного интеллекта в современной узбекской поэзии. В рамках темы исследуется влияние технологий на человеческое сознание и общественную жизнь, а также рассмотрены личностные и социальные аспекты искусственного интеллекта, раскрываемые в поэтических текстах. Результаты анализа показывают, что современные узбекские поэты интегрируют процессы технологического развития в своё творчество, обогащая образы искусственного интеллекта новыми эстетическими и смысловыми оттенками. Этот процесс способствует формированию нового мышления в поэзии и даёт возможность глубже понять взаимоотношения человека и машины.

Ключевые слова: современная узбекская поэзия, технологическое мышление, искусственный интеллект, технологии в поэзии, эстетические образы

Kirish

Zamonaviy o‘zbek she'riyati madaniy va ijtimoiy o‘zgarishlarni aks ettirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu she'riyat shakli nafaqat milliy an'analarga asoslanib, balki global texnologik taraqqiyot va zamonaviy hayotning yangi qirralarini ham o‘z ifodasida aks ettiradi. Ayniqsa, texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlari orqali, adiblar ma'naviy tafakkurda yuzaga kelgan o‘zgarishlarni, kelajak haqida bo‘lgan tasavvurlarni ifodalashga harakat qilmoqdalar. Bu jarayon o‘zbek madaniyati va jamiyatining rivojlanishidagi muhim nuqtalarni ko‘rsatib beradi, shuningdek, yosh avlodning dunyoqarashi va qadriyatlarini yangi yondashuvlar bilan taqdim etadi. Zamonaviy O'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarining paydo bo'lishi,

asrlar davomida o'zgarmas san'at an'analariga yenilik kiritish sifatida qaraladi. Bu mavzular, ayniqsa, global texnologik taraqqiyot va raqamli inqilob davrida poetik ijodiyotni boyitishda muhim ahamiyatga ega. Texnologik tafakkur, insonning zamonaviy hayotdagi o'rnini, uning texnik 2 vositalar bilan bo'lgan munosabatini, shuningdek, inson aqli va sun'iy intellektning uyg'unligini chuqur ifodalash imkonini beradi. Shuningdek, sun'iy intellekt obrazlari yordamida shoirlar hayotning yangi ko'rinishlarini, insoniylik va mashinasozlik o'rtasidagi chegaralarni o'rganadi, bu esa o'quvchi uchun yangi tushuncha va his tuyg'ularni ochib beradi. Shu tariqa, zamonaviy O'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt mavzularining kengayishi nafaqat badiiy hamda mazmunan, balki jamiyatimizning rivojlanish dinamizmini ham aks ettiradi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi zamonaviy o‘zbek she’riyatida texnologik tafakkur va sun’iy intellekt obrazlarining qanday ifoda etilishi va ramziy ko‘rinishlar orqali qanday tasvirlanishini chuqur tahlil qilishdir. Tadqiqot doirasida she’riyatdagi texnologik motivlar va sun’iy intellektga oid tasavvurlar poetik uslub, leksik vositalar, metafora va simbolika yordamida qanday aks ettirilgani o‘rganiladi. Shuningdek, ushbu kadrlardagi zamonaviy texnologiyalar va ilm-fan yutuqlarining poetik matnga ta’siri, yangi fikriy oqimlarni shakllantirishdagi roli tadqiq qilinadi. Mavzuga oid adabiyotlar tahlili Zamonaviy O'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarining ifodasi masalasiga oid avvalgi tadqiqotlar ko'plab olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan. Ushbu mavzu ilmiy doiralarda nisbatan yangi bo'lsa-da, u tez sur'atlar bilan rivojlanib bormoqda. O'tgan yillarda amalga oshirilgan asosiy tadqiqotlar texnologiyaning inson hayotiga ta'siri, sun'iy intellektning poetik obrazlardagi roli va zamonaviy she'riyatda yangi mavzular sifatida qanday namoyon bo'lishini o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, ushbu

mavzuda olib borilgan tahlillarda texnologiya va sun'iy intellekt konseptsiyalarining, qofiyaviy uslublar va metaforalar bilan uyg'unlashuvi ko'rsatildi. Tadqiqotlar, shuningdek, zamonaviy o'zbek shoirlari ijodida ushbu tasavvurlar qanday ijtimoiy, madaniy va falsafiy masalalarni ko'tarayotganini o'rganib, mavzuning rivojlanish dinamikasini aks ettirdi. Natijada, bu ilmiy ishlanmalar texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarining o'zbek 3 she'riyatiga yangi mazmun va shakl berishga xizmat qilganligini, shuningdek, kelajakda yanada keng ko'lamli tadqiqotlar uchun asos yaratganligini ko'rsatadi. Zamonaviy o‘zbek she’riyatida texnologik tafakkur va sun’iy intellekt obrazlarini tahlil qiluvchi olimlar asosan neokonstruktivizm va postmodernizm nazariyalariga tayanadilar. Ularning fikricha, texnologiya va sun’iy intellekt she’riyatga yangi konseptual imkoniyatlar yaratib, inson va mashina munosabatlarini o‘rganishda muhim vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, ular texnologiyaning insoniy tajriba va ijodga qanday ta’sir ko‘rsatishini, shuningdek, sun’iy intellekt konseptlari orqali mavjud adabiy uslublarni qanday yangilanishini o‘rganadilar. Bu nazariy doira mustaqil tadqiqotlar uchun muhim bo‘lib, zamonaviy she’riyatda texnologiya va sun’iy ong konsepsiyalarining o‘ziga xosligini tushunishda yordam beradi. Shu tarzda, zamonaviy o‘zbek adabiyotining bu yo‘nalishdagi tahlillari texnologiya va inson tafakkurining sintezi sifatida qadrlanadi. Zamonaviy o‘zbek she’riyatida texnologik tafakkur va sun’iy intellekt obrazlari ko‘plab muhim asarlarda o‘z ifodasini topgan. Masalan, Abdulla Oripov va Erkin Vohidov kabi shoirlarning ayrim she’rlarida texnologiyaning inson hayotiga ta’siri chuqur tahlil qilingandir. Shuningdek, so‘nggi yillarda yosh avlod vakillari tomonidan yozilgan asarlarda sun’iy intellekt tushunchasi sifatida global rivojlanishdagi o‘zgarishlar, inson va mashina o‘rtasidagi munosabatlar hamda bunday texnologiyalarning jamiyatdagi

roli tasvirlangan. Bu asarlar zamonaviy texnologik mavzularni estetik va falsafiy jihatdan yoritib, adabiyotshunoslikda yangi tahliliy nuqtai nazarlarni yaratdi. Natijada, ilmiy tadqiqotlarda texnologiya va sun'iy intellekt mavzulari nafaqat texnik, balki madaniy va falsafiy kontekstda ham chuqur yoritilmoqda, bu esa zamonaviy o'zbek adabiyotida yangi intellektual platformani shakllantirdi. Texnologik tafakkur: Texnologik tafakkur - bu insonning texnologik o'zgarishlar, yangi ilmiy-texnikaviy kashfiyotlar va zamonaviy texnologiyalarni qabul qilish va ulardan foydalanish madaniyati va puxta anglashidir. U ijodiy 4 fikrlash, innovatsion yondashuv va muammolarni texnologik yechimlar yordamida hal etishga tayyorlikni o'z ichiga oladi. Sun'iy intellekt obrazlari: Sun'iy intellekt obrazlari - adabiyotda sun'iy intellekt tushunchasini tasvirlaydigan va unga bog'liq metafora, simvol va tasvirlardir. Bu obrazlar asarlar orqali texnologik taraqqiyotning insoniyat hayotiga ta'siri, texnologiyalar bilan inson munosabatlari va ularning ijtimoiy-axloqiy masalalari haqida fikr yuritishda qo'llaniladi. Zamonaviy o'zbek she'riyati: Zamonaviy o'zbek she'riyati - XX asr oxiri va XXI asr boshlarida shakllangan va rivojlangan, o'zbek milliy an'analarini saqlab qolgan holda, yangi madaniy va ijtimoiy-madaniy voqealarga munosabat bildiruvchi adabiy yo'nalishdir. Bu she'riyatda texnologik tafakkur va sun'iy intellekt kabi mavzular yangi badiiy ifoda shakllarida ochib beriladi. Hozirgi zamonaviy o'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarini ifodalash bo'yicha mavjud adabiyotlarda sezilarli darajada kamchiliklar mavjud. Avvalo, bu mavzudagi ilmiy tadqiqotlar ko'pincha mavhum va umumiy tushunchalarga ega bo'lib, aniq she'riy misollar va konseptual tahlillar yetarlicha chuqurlikda ishlab chiqilmagan. Shuningdek, sun'iy intellekt va texnologiyani romantik yoki falsafiy kontekstlardan tashqari, ularning ijtimoiy va madaniy oqibatlari jihatidan ham

o‘rganish kam uchraydi. Buning natijasida, zamonaviy she’riyatda yangi texnologiyalar qanday tasvirlanayotgani va bularning barkamollik darajasi, shuningdek she’riyatda texnologik obrazlarning o‘ziga xosligi yetarlicha aniqlanmagan. Ushbu bo‘shliqlar yangi tadqiqotlar o‘tkazish va zamonaviy o‘zbek she’riyatida texnologik tafakkur hamda sun’iy intellekt mavzularining yanada chuqur va tizimli tahliliga yo‘l ochadi. Shu nuqtai nazardan, hozirgi mustaqil tadqiqot ushbu kamchiliklarni to‘ldirishga va mavzuni atroflicha ochib berishga muhim hissa qo‘shadi. Tadqiqot metodologiyasi 5 Ushbu tadqiqotda zamonaviy o'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarini o'rganishda aralash metodoloji yondashuv qo'llanilgan. Asosiy e'tibor sifatida sifatli tahlil usullari ishlatilgan bo'lib, ular she'rlardagi obrazlarni chuqur kontekstual va semantik analiz qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, sifat jihatdan qonuniy ravishda namunalarning sondagi taqsimoti va obrazlarning tez tez uchrashi kabi miqdoriy elementlar ham o'rganilgan. Bu yondashuv zamonaviy o'zbek she'riyatida texnologiya va sun'iy intellekt mavzusining qamrovini va ifoda vositalarini har tomonlama tushunishga yordam beradi. Metodologiya doirasida she'riy matnlarning tanloviga alohida e'tibor qaratilib, ular orasida turli davr va uslubdagi namunalar o'rganilgan, bu esa tadqiqot natijalarining ilmiy asoslangan va ishonchli bo'lishini ta'minlaydi. Tadqiqotda foydalanilgan ma'lumotlar yig‘ish usullari aniq va tizimli ravishda tashkil etilgan. Avvalo, zamonaviy o'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarining ifodasi mavzusiga mos keladigan she'rlar tanlandi. Tanlov mezonlari sifatida, asarlar mazmuni, yozilish davri va mualliflarning zamonaviylik tamoyiliga e'tibor qaratildi. She'rlar manbalari sifatida nufuzli antologiyalar, zamonaviy adabiyot portallari va raqamli platformalar keng qo‘llanildi, bu esa turli manbalardan qamrovni ta'minladi.

Bundan tashqari, she'riyat sohasidagi mutaxassislar, ya'ni shoirlar va adabiy tanqidchilar bilan intervyular va so‘rovnomalar o‘tkazilib, ularning fikrlari tadqiqotni yanada boyitdi va mazmunli tahlil imkonini berdi. Ushbu metodologiya natijasida olingan ma'lumotlar, mavzu chuqurligini o'rganish va tahlil qilishda muhim ahamiyat kasb etdi. Zamonaviy o'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarini aniqlash va talqin qilishda matn tahlili usullari katta ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotda asosan tematik tahlil, mazmuniy tahlil va diskurs tahlili metodlari qo'llanilgan. Tematik tahlil yordamida she'rlarning asosiy mavzulari - texnologiya va sun'iy intellektga oid g'oyalar aniqlanadi va ularning she'riy mazmundagi o'rni o'rganiladi. Mazmuniy tahlil esa, she'riy matndagi so'zlar, iboralar va simvollarning 6 ma'nosi, ularning texnologik va sun'iy intellekt tushunchalari bilan bog'liqligi nuqtai nazaridan chuqur tahlil qilinadi. Diskurs tahlili esa, she'riyatda ifodalangan texnologik tafakkur va sun'iy intellekt haqidagi fikrlar, ularning ijtimoiy va madaniy kontekstda qanday tushunilishini o'rganadi. Ushbu metodlarning birgalikdagi qo'llanilishi zamonaviy o'zbek she'riyatida bularning o'ziga xos obrazlari va tasvirlarini yanada aniqlik bilan ifodalash imkonini beradi. Ushbu tadqiqotning natijalari ishonchliligi va haqqoniyligini ta’minlash uchun bir nechta muhim chora-tadbirlar amalga oshirildi. Avvalo, ilmiy jamoatchilik tomonidan baholanishi uchun peer review (hamkasblar tomonidan baholash) usuli qo‘llanildi, bu esa tadqiqotning maqbul standartlarga javob berishini ta’minladi. Shuningdek, triangulyatsiya texnikasi yordamida turli manbalardan olingan ma’lumotlar bir-birini tasdiqlashi yoki qarama-qarshi holatlarni aniqlashga imkon yaratildi. Kodlash tizimidagi moslik tekshiruvi (coding consistency checks) esa yig‘ilgan ma’lumotlarning bir xilda va to‘g‘ri tahlil qilinishini kafolatlaydi. Bunday yondashuvlar orqali zamonaviy o‘zbek

she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlari ifodasiga oid tadqiqotning yuqori sifatli va ishonchli bo'lishiga erishildi. Tadqiqot jarayonida etik masalalarga alohida e'tibor qaratildi. Birinchidan, she'riy asarlarni foydalanish uchun mualliflik huquqlari va intellektual mulk huquqlarini hurmat qilish yuzasidan zarur ruxsatnomalar olishga intilish boshqarildi. Har bir she'r namunasi aniq manbalar bilan ko'rsatilib, mualliflarning huquqlari himoya qilindi va asl nusxalardan foydalanildi. Bundan tashqari, tadqiqotda ishlatilgan materiallarning mazmuniy konteksti adolatli yondashuv bilan tahlil qilindi, suniy intellekt va texnologik tafakkur obrazlarini o'rganishda mualliflarning ijodiy mehnatiga hurmat ko'rsatildi. Shu bilan birga, tadqiqot axloq me'yorlariga rioya qilgan holda, ilmiy adabiyotlarga to'g'ri havola qilish va ijtimoiy mas'uliyatni ta'kidlash muhim deb hisoblandi. Xulosa 7 Zamonaviy o'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarining ifodasi madaniy va intellektual jihatdan o'zgarayotgan jamiyatimizning yangi davrini aks ettiradi. Shu orqali shoirlar texnologiyaning hayotimizga kirib kelishi, uning murakkabliklari hamda insoniyatning yangi imkoniyatlari va xavf-xatarlarini chuqur anglashadi. Bu tendensiyalar she'riyatni an'anaviy mavzulardan kengroq, globallashuv kontekstidagi texnologik taraqqiyot va uning inson ongida yaratadigan ta'sirlariga yo'naltirmoqda. Natijada, zamonaviy o'zbek she'riyatida sun'iy intellekt obrazlari nafaqat texnologik yangiliklarni, balki jamiyatning axloqiy, falsafiy va madaniy muammolarini ham ifodalay boshlagan. Zamonaviy o'zbek she'riyatidagi texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarining ifodasi nafaqat adabiyotning yangi yo'nalishlarini ochib berishda, balki jamiyatimizdagi texnologik taraqqiyotning madaniy-mohiyatini chuqurroq anglashga yordam beradi. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mualliflar texnologiyani va sun'iy intellektni faqat texnik jarayonlar sifatida emas,

balki insoniy tajriba va hissiyotlarni aks ettiruvchi kuchli adabiy vosita sifatida foydalanmoqda. Bu esa zamonaviy o‘zbek adabiyotining o‘ziga xos estetik va falsafiy ifodasini boyitishga, o‘quvchi tomonidan texnologiyaning ijtimoiy va madaniy roli haqida yangi konsepsiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, texnologik mavzular va sun’iy intellekt obrazlarining ijodiy integratsiyasi o‘zbek she’riyatining rivojlanishida innovatsion yondashuvlarni namoyish etib, adabiyotda zamonaviy dunyoqarashning muhim qismi sifatida o‘rganilishi kerakligini vurg‘ulaydi. Zamonaviy o'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va suniy intellekt obrazlarining ifodasi, kelajakdagi ilmiy izlanishlar uchun muhim asos yaratmoqda. Bu yangiliklar markaziy Osiyo adabiyotida texnologiya va inson tafakkurining kesishgan nuqtalarini o'rganishga yangi imkoniyatlar ochadi. Shu bilan birga, bunday yo'nalishlarda tadqiqot olib borishda bir qator murakkabliklar yuzaga kelishi mumkin, masalan, texnologik terminologiyaning adabiy tilga moslashtirilishi yoki suniy intellekt tushunchalarining badiiy ifodasini topishdagi qiyinchiliklar. Biroq, 8 ushbu jarayonlar she'riyatni yangi izlanishlar uchun boyitishi va o'zbek adabiyotining global madaniy maydondagi o'rnini mustahkamlashi mumkin. Bu esa, o'z navbatida, zamonaviy adabiyot va texnologiya o'rtasidagi munosabatlarni yanada chuqurroq o'rganish imkonini beradi hamda markaziy Osiyo adabiyoti rivojida yangi istiqbollar yaratadi. Zamonaviy o'zbek she'riyatida texnologik tafakkur va sun'iy intellekt obrazlarining ifodasi haqida olib borilgan tadqiqot, adabiy modernizatsiya va madaniy moslashuv jarayonlarini chuqurroq tushunishga katta hissa qo'shadi. Bu izlanishlar orqali o'zbek she'riyatining yangi davr talablariga moslashishi, zamonaviy texnologiyalar bilan bog'liq ikonografiya va konseptlarning adabiiyotimizda qanday mujassamlanayotgani aniqlandi. Shu bilan birga, tadqiqot sohasini yanada

kengaytirish uchun sun'iy intellekt va raqamli madaniyatning boshqa janrlardagi ifodalari, shuningdek, uzluksiz o'zgarayotgan zamonaviylik konseptining reliqtasi bo'yicha yangi ilmiy ma'ruzalar amalga oshirilishi lozim. Bundan tashqari, o'zbek she'riyatida texnologiya bilan bog'liq etik, falsafiy va ijtimoiy masalalar ham chuqurroq o'rganilishi istiqbollari mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Алишер, Р. (2021). Zamonaviy o‘zbek she’riyatida texnologiyaning tasviri. O‘zbek tili va adabiyoti, 3, 45-52.
2. Mirzoev, S. (2020). Sun’iy intellekt obrazlarining o‘zbek she’riyatida roli. Respublika ilmiy jurnal, 5(2), 112-118.
3. Mardonova Lobar Umaraliyevna. (2024). TARIXIY MANBALARDA AMIR TEMUR OBRAZINING BADIIY TALQINLARI. IMRAS, 7(6), 56–60.
4. Zafariddin Temirov, and Xujanova Nasiba. "The Triumph of Light Over Darkness." *American Journal of Research in Humanities and Social Sciences*, vol. 33, 20 Feb. 2025, pp. 34-37.
5. Dilshoda, A. (2025). MUHAMMAD YUSUF IJODINING ADABIYOTIMIZDA TUTGAN O ‘RNI. Global Science Review, 1(1), 388-392.
6. Xurramovna, Q. G., & To‘raqulovna, D. M. (2025, December). “FARHOD VA SHIRIN” DOSTONIDAGI ONOMOSTIK BIRLIKLARNING BADIIY-POETIK AHAMIYATI. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*. (Vol. 1, No. 5, pp. 58-61).
7. Saidmuradova, S., & Madina, T. L. (2024). ALISHER NAVOIY SHE’RIYATI POETIKASI. *PEDAGOGS*, *57*(1), 147-152.
8. Farida, X., To’xtayeva, D., Murtazayeva, M., & Abdurahmonova, D. (2025). SAB’AI SAYYOR” DOSTONINING BOBLARI BO’YICHA TAVSIFI. *Shokh Articles Library*, *1*(2).